

Open Schools Journal for Open Science

Vol 7, No 1 (2024)

Open Schools Journal for Open Science - Special Issue -IDEA Conference Proceedings

Βία και εγκληματικότητα

Δ. Αλεξόπουλος, Α. Αποσκήτης, Γ. Αρβανίτης, Γ. Γιάτσιος

doi: [10.12681/osj.36474](https://doi.org/10.12681/osj.36474)

Copyright © 2024, Αλεξόπουλος Δ., Αποσκήτης Α., Αρβανίτης Γ.,
Γιάτσιος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Αλεξόπουλος Δ., Αποσκήτης Α., Αρβανίτης Γ., & Γιάτσιος Γ. (2024). Βία και εγκληματικότητα . *Open Schools Journal for Open Science*, 7(1). <https://doi.org/10.12681/osj.36474>

Βία και εγκληματικότητα

Αλεξόπουλος Δ., Αποσκίτης Α., Αρβανίτης Γ., Γιάτσιοις

Περίληψη

Η συγκεκριμένη εργασία εστιάζει στην αυξημένη παραβατικότητα των νέων. Για την παρατήρηση, τη διαπίστωση και την προσέγγιση του φαινομένου αξιοποιούνται επιστημονικές μελέτες, συνεντεύξεις ειδικών και πορίσματα ερευνών ανάμεσα στους ανθρώπους που βιώνουν εντονότερα τη νεανική παραβατικότητα, τους ίδιους τους νέους. Η ιδέα και η πρότασή μας για την καταπολέμηση της επιζήμιας αυτής κοινωνικής συμπεριφοράς περιστρέφεται γύρω από τη φράση: «Όπου ανοίγει ένα σχολείο, κλείνει μια φυλακή».

Λέξεις κλειδιά: νέοι, παραβατικότητα, κοινωνία

Εισαγωγή

Λαμβάνοντας ως αφορμή ένα υπαρκτό κοινωνικό ζήτημα θα προσεγγίσουμε τη σύγχρονη νεανική παραβατικότητα, αποπειρώμενοι να ανιχνεύσουμε τα αίτια και τους βέλτιστους τρόπους αντιμετώπισής της.

Στην εργασία συμπεριλαμβάνεται η διατύπωση του ορισμού της νεανικής παραβατικότητας, καθώς και η επιστημονική οπτική ενός νομικού και ενός ψυχιάτρου σχετικά τόσο με την αποτελεσματικότητα του ποινικού συστήματος, όσο και με τα αίτια που εδράζονται στην ψυχολογία των παραβατικών εφήβων. Αξιοποιούνται, στη συνέχεια, πορίσματα διεθνών επιστημονικών ερευνών: της σχολής του Σικάγο, οι 9 θέσεις του Σάδερλαντ και η προσέγγιση συγγραμμάτων από το τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Τέλος, θα παρουσιαστούν οι εμπειρίες νέων ανθρώπων, μέσω των απαντήσεων τους σε ερωτηματολόγια.

Προτού προβούμε στην παράθεση των επιστημονικών μελετών, ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει στον διαχωρισμό των εννοιών «αποκλίνουσα συμπεριφορά», «εγκληματικότητα» και «παραβατικότητα».

«Οι όροι «αποκλίνουσα συμπεριφορά», «εγκληματικότητα» και «παραβατικότητα» χρησιμοποιούνται συχνά ως συνώνυμοι. Στην εγκληματολογία όμως υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές μεταξύ των τριών αυτών όρων. Η αποκλίνουσα συμπεριφορά αποτελεί τον όρο-«ομπρέλα» που περιλαμβάνει την «εγκληματικότητα» και την «**παραβατικότητα**».

Ωστόσο, στο πλαίσιο μιας πολιτικής πρόληψης του εγκλήματος, έχει προταθεί η αντικατάσταση του όρου «εγκληματικότητα» με τον όρο «παραβατικότητα» κυρίως για τις πράξεις που δεν αξιολογούνται ως ιδιαίτερα σοβαρές για το σύνολο της κοινωνίας (π.χ. παραβάσεις Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας, μικροκλοπές, γκράφτι σε δημόσια και ιδιωτικά κτίρια χωρίς άδεια), αλλά και για την προστασία ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, όπως είναι οι ανήλικοι παραβάτες (οι οποίοι χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής και αντιμετώπισης). Με την επικράτηση του όρου «ανήλικος παραβάτης» αφενός αποφεύγεται ο στιγματισμός ενός νέου ως εγκληματία - αφού ένας νέος δεν προβαίνει συνήθως σε πράξεις ιδιαίτερα κατακριτέες, όπως είναι ο φόνος, η ένοπλη ληστεία ή οι βαριές σωματικές βλάβες- και αφετέρου ανοίγει διάπλατα ο δρόμος για να υποστηριχθούν πολιτικές πρόληψης και όχι αυστηρής καταστολής για άτομα τα οποία βρίσκονται ακόμη σε φάση διαμόρφωσης του χαρακτήρα και της συμπεριφοράς τους. Το ερώτημα όμως που προκύπτει είναι πώς παράγεται αυτός ο αρνητικός χαρακτηρισμός μιας συμπεριφοράς ως αντικοινωνικής και εγκληματικής. Σύμφωνα με τη σχολή του φυσικού δικαίου, υπάρχουν μερικοί νόμοι «αιώνιοι» και «άγραφοι», οι οποίοι ίσχυαν ανέκαθεν, δηλαδή πριν τους καθιερώσει κάποιος νομοθέτης. Πρόκειται για νόμους που καταδικάζουν συμπεριφορές οι οποίες προκαλούν αρνητικές κρίσεις και καταδικάζονται από όλες τις κοινωνίες σε όλη την ιστορία του ανθρώπινου γένους (όπως για παράδειγμα η αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής)». ¹

Πώς ορίζεται, όμως, η παραβατικότητα-εγκληματικότητα των νέων στις μέρες μας?

Η Εγκληματικότητα νέων και ανηλίκων είναι το σύνολο των παραβατικών πράξεων που διαπράττονται από εφήβους και μετεφήβους. Η προσωπικότητα του νέου βρίσκεται σε διαρκή διαμόρφωση και μεταλλαγή και το μέσο της εφηβείας αποτελεί περίοδο έκρηξης για τις εγκληματικές δραστηριότητες. ²

Επιστημονικές μελέτες:

Στον ορισμό που προηγείται επισημαίνεται η ρευστότητα της προσωπικότητας του νέου. Σύμφωνα και με τη θεωρία των διαφορικών συναναστροφών του Edwin Sutherland, η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται σε αλληλεπίδραση με άλλα πρόσωπα μέσω μιας

¹ [9. Αποκλίνουσα συμπεριφορά: παραβατικότητα και εγκληματικότητα \(ebooks.edu.gr\)](http://ebooks.edu.gr)

² http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=1842&Itemid=400&lang=

διαδικασίας επικοινωνίας, άρα δεν κληρονομείται ως τέτοια. Ο υπό διαμόρφωση νέος είναι πιο ευαίσθητος, για αυτό και οι ποινικές πρόνοιες είναι πιο ελαστικές.

Ο Σάδερλαντ εκφράζει, επίσης, τη θέση πως το κύριο μέρος της διαδικασίας εκμάθησης της εγκληματικής συμπεριφοράς πραγματοποιείται στο εσωτερικό ομάδων ατόμων που βρίσκονται σε στενή σχέση μεταξύ τους. Η ειδικότερη κατεύθυνση των κινήτρων και των πρωτοβουλιών μαθαίνεται δια μέσου των ευνοϊκών ή δυσμενών προσδιορισμών σε σχέση με τους κώδικες του νόμου. Ένα άτομο γίνεται εγκληματίας επειδή οι αντιλήψεις που είναι ευνοϊκές απέναντι στην παράβαση του νόμου, υπερέχουν εκείνων που είναι δυσμενείς για την παραβίαση του νόμου. Οφείλει να τονιστεί, επιπλέον, ο ρόλος που διαδραματίζουν τα κοινωνικά δίκτυα, στα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις προβάλλονται συμπεριφορές εγκληματικών στοιχείων που ενδέχεται να λειτουργήσουν ως αρνητικά πρότυπα για τον έφηβο. Η νέα αυτή μορφή επικοινωνίας ενέχει, μάλιστα, κινδύνους που δεν δύναται να διαγνώσει ο νέος χρήστης. Ενώ η εγκληματική συμπεριφορά είναι έκφραση γενικών αναγκών και αξιών, αυτές οι ανάγκες και αξίες δεν μπορούν να την εξηγήσουν, καθώς και η νόμιμη συμπεριφορά είναι έκφραση των ίδιων αναγκών και αξιών.³

- Ένας κλέφτης, κλέβει για να αποκομίσει χρήματα αλλά και ένας εργάτης δουλεύει για να αποκομίσει χρήματα. Η αποκόμιση χρημάτων ή η οικονομική επιτυχία (σε άλλη περίπτωση) αποτελούν κοινή αξία και για τον κλέφτη και για τον εργάτη.
- Οι σχέσεις ενός προσώπου καθορίζονται απο το γενικότερο πλαίσιο κοινωνικής οργάνωσης.
- Και η εξήγηση των τιμών του εγκλήματος έχει σχέση με την κοινωνική οργάνωση που περιβάλλει το άτομο.
- Οι τιμές της εγκληματικότητας είναι έκφραση της διαφοροποιημένης οργάνωσης της ομάδας.

Συνεχίζοντας τον εντοπισμό των αιτιών πρόκλησης παραβατικών συμπεριφορών, θα αναφερθούν στη συνέχεια τα συμπεράσματα των μελετών της σχολής του Σικάγο, του R.K. Merton και των Επιγόνων αναφορικά με τη δράση των συμμοριών ανηλίκων και τις συνθήκες που ευνοούν την εκδήλωση της.

«Η συλλογική συμπεριφορά των νεανικών συμμοριών (gangs) είναι αποτέλεσμα της κοινωνικής αποδιοργάνωσης σε μία περιοχή. Η συμμορία αναπτύσσει μια παράδοση μία αυθόρμητη εσωτερική δομή, συλλογικό πνεύμα και μια ιδιαίτερη ηθική όπως και προσκόλληση σε μία συγκεκριμένη εδαφική περιοχή». Συμπεραίνει, λοιπόν, την αξία της

³ Θεωρία Διαφορικών Συναναστροφών : οι 9 Θέσεις του Sutherland

εκπαίδευσης και της οικονομικής ευμάρειας ως αντίδοτο στη λοιμική νόσο της εγκληματικότητας. Γενεσιουργός αιτία κάθε παραβατικής συμπεριφοράς είναι το κοινωνικό γίνεσθαι. Σύμφωνα και με τη διατύπωση του, πάντα επίκαιρου, Αριστοτέλη: «Ο πολίτης φορεί ως ένδυμα το ήθος της πόλεως». Συνεχίζοντας την παράθεση της μελέτης, η εγκληματικότητα δεν είναι μια ατομική υπόθεση, αλλά μια φυσιολογική απάντηση φυσιολογικών ανθρώπων σε μη φυσιολογικές συνθήκες».

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η προσέγγιση των συμμοριών της εργατικής τάξης στις ΗΠΑ του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα. Εξετάζοντας αυτό το «υπόδειγμα», τηρουμένων των ιστορικών αναλογιών, εξάγεται αβασάνιστα το συμπέρασμα ότι πρόκειται για ένα διαχρονικό φαινόμενο. «Τα αίτια δημιουργίας των συμμοριών αυτών και το ειδικό τους περιεχόμενο σχετίζονται με την κοινωνική δομή. Είναι η κοινωνική δομή που επιδρά, ώστε οι νέοι της εργατικής τάξης να μην μπορούν να προσαρμοστούν τα πρότυπα της επίσημης κουλτούρας. Η ένταξη και η εγκληματικότητα των συμμοριών ήταν μία λύση στις εντάσεις που προκαλεί η αδυναμία πρόσβασης ή η αποτυχία στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Στην Αμερικανική κοινωνία του τέλους της δεκαετίας του '50 υπήρχε ένα μεγάλο μέρος πληθυσμού ο τρόπος ζωής του οποίου, οι αξίες και τα πρότυπα συμπεριφοράς ήταν προϊόν ενός διακριτού πολιτισμικού συστήματος, το οποίο ονομάστηκε «πολιτισμικό σύστημα της χαμηλής τάξης. Παράλληλα με τις δομικά προσφερόμενες ευκαιρίες πρόσβασης σε νομιμοποιημένα μέσα, υπάρχουν και οι δομικά προσφερόμενες ευκαιρίες πρόσβασης σε μη νομιμοποιημένα μέσα, σε κάθε μία από τις οποίες κάποιος μπορεί να έχει διαφορετική δυνατότητα πρόσβασης.

Ας επικεντρωθούμε, όμως, και στον «εγκληματικό υπο-πολιτισμό». Ο εγκληματικός υπο-πολιτισμός προκύπτει, όταν τα άτομα που αντιμετωπίζουν αποκλεισμό από τις ευκαιρίες πρόσβασης σε νομιμοποιημένα μέσα, κατευθύνονται σε μη νομιμοποιημένα μέσα για να επιτύχουν συμβατικούς στόχους. Η συμπεριφορά των ανθρώπων μπορεί να τείνει προς τη νομιμότητα ή την παρανομία, επηρεασμένη από ιδιαίτερες κοινωνικές συνθήκες. Επομένως, δεν είναι προβλέψιμη. Άρα, η παραβατικότητα δεν είναι αποτέλεσμα της δέσμευσης και προσχώρησης σε κάποιες εγκληματικές αξίες, αλλά η απώλεια της αίσθησης της ενοχής, απώλεια που επιτυγχάνεται μέσω της ουδετεροποίησης της ενοχής (guilt). Έτσι οι εγκληματίες δεν διαφέρουν από τους μη εγκληματίες.

Επιμένοντας στην κοινωνική διάσταση της παραβατικότητας, δεν μπορούν να παραλειφθούν οι θέσεις του Austin Turk: Η διαφορά στην κοινωνική θέση σημαίνει διαφορά σε πολιτισμικό επίπεδο. Η διαφορά σε πολιτισμικό επίπεδο συνεπάγεται και κάποιο βαθμό πολιτισμικής σύγκρουσης. Στο βαθμό που η πολιτισμική σύγκρουση

εξελιχθεί σε κοινωνική σύγκρουση, τότε θα προκύψει απονομιμοποίηση των σχετικά αδύναμων από τους κυρίαρχους.

Στην εισαγωγή έλαβε χώρα εκτενής αναφορά στο κομβικό ζήτημα του ορισμού των εννοιών «παραβατικότητα» και «εγκληματικότητα» και στους λόγους επικράτησης του πρώτου κατά την αναφορά μας σε αποκλίνουσες συμπεριφορές. Είναι πολύ σημαντικός ο τρόπος παρουσίασης τέτοιων συμπεριφορών από τα ΜΜΕ για την αντιμετώπιση και τη μείωση των φαινομένων εφηβικής παραβατικότητας. Ο Stanley Cohen διατυπώνει τη θεωρία των ηθικών πανικών: Ένας ηθικός πανικός εμφανίζεται όταν «η κατάσταση, το επεισόδιο, το άτομο ή η ομάδα ανθρώπων παρουσιάζεται από τα ΜΜΕ ως απειλή για τις αξίες ή και συμφέροντα της κοινωνίας».

Τα μέσα ενημέρωσης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επιβολή του ηθικού πανικού, ακόμη και απλώς αναφέροντας τα νέα. Κατά την άποψη του Cohen, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης υπερ-αντιδρούν ή ευαισθητοποιούν όψεις συμπεριφορών, που είναι προκλητικές για τους κοινωνικούς κανόνες. Επομένως, η αναπαράσταση των μέσων βοηθά στη συνέχεια να προσδιοριστεί η συμπεριφορά, που μπορεί κατόπιν να οδηγήσει άλλους/ τρίτους, να υιοθετήσουν και να παρατηρήσουν τη συμπεριφορά βάσει του μοντέλου που βλέπουν στα μέσα. Ο ηθικός πανικός που απεικονίζεται από τα μέσα ενημέρωσης τροφοδοτεί περαιτέρω απαράδεκτη συμπεριφορά.

Σε ακραίες περιπτώσεις ο ηθικός πανικός δημιουργεί μαζική υστερία στην κοινωνία. Το ευρύ κοινό αρχίζει να πιστεύει πως οτιδήποτε μεταδίδεται συμβαίνει παντού στην κοινωνία.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως το Κράτος χρησιμοποιεί το έγκλημα και την κατάσταση ηθικού πανικού για να προετοιμάσει την νέα τάξη πραγμάτων, όπου οι εντατικοί έλεγχοι και αυστηροί περιορισμοί αποτελούν τη νέα κανονικότητα. Ενδεχομένως για να διογκώσει την κοινωνική ανησυχία μέσω των ΜΜΕ για τους ηθικούς πανικούς γύρω από την εγκληματικότητα του δρόμου νεαρών ανδρών ή για να δημιουργηθεί η νέα συναίνεση γύρω από τις έννοιες και καταστάσεις φόβου, απειλής.

Συμπεράσματα:

Ερωτήσεις για ψυχίατρο κ.Κολοστούμπη

Τι πιστεύετε πως ωθεί τους νέους στην υιοθέτηση παραβατικών συμπεριφορών; Τα αίτια εδράζονται σε μεγαλύτερο βαθμό στην ψυχοσύνδεση τους ή στα ερεθίσματα που δέχονται από τον κοινωνικό τους περίγυρο;

Ανατρέχοντας και αναδιφώντας(εξετάζοντας σε βάθος) στη διεθνή βιβλιογραφία κορφολογούμε ότι οι θεωρίες που έχουν διατυπωθεί-στο άνωσμα του χρόνου- για να προσεγγίσουν ερμηνευτικά την παραβατική συμπεριφορά εκκινούν και εκπορεύονται από ποικίλα επιστημονικά πεδία-κοινωνιολογία, εγκληματολογία, βιολογία, ψυχολογία-. Οι περισσότερες και αυτές που περιβάλλονται με τον μανδύα της επιστημονικής εγκυρότητας σπονδυλώνονται(οργανώνονται) σε έναν κοινό γεωμετρικό τόπο:

Η παραβατική συμπεριφορά απορρέει από μια δυναμική αλληλεπίδραση της γενετικής προικοδότησης, της δομής της προσωπικότητας-σμιλευμένη από τη γενετική προικοδότηση- και την πρώιμες εμπειρίες-ταυτίσεις- και το ιστορικό-κοινωνικό πλαίσιο, εντός του οποίου ο άνθρωπος αναπτύσσεται (πολιτιστικό σύμπαν και οικονομικές μεταβλητές). Ευτυχώς, ο βιολογικός ντετερμινισμός που δέσποζε στις προηγούμενες δεκαετίες έχει κατεδαφιστεί και καταρριφθεί.

Ποιος ο ρόλος του διαδικτύου στην εμφάνιση παραβατικών συμπεριφορών;

Τις τελευταίες δεκαετίες το διαδίκτυο έχει αναχθεί σε σημαντικό δίαυλο ψυχαγωγίας, ενημέρωσης και επικοινωνίας, στην περίοδο δε του «εντοιχισμού» της καραντίνας σε μονοδιάστατο βραχίονα πρόσδεσης στις παραφυάδες(παρακλάδια) ενός δυστοπικού κόσμου. Η επαναληψιμότητα της βίας μετά την αρχική έκπληξη και το μούδιασμα οδηγεί - σύμφωνα με τους νόμους της μάθησης- στην εξοικείωση και την αποενοχοποίηση και καθώς οι δομές του εγκεφάλου που υποστηλώνουν την κριτική και δευτερογενή σκέψη (πρόβλεψη των συνεπειών) ατροφούν ακόμα και κατισχύει(υπερισχύει) η παρορμητική συμπεριφορά υποδαυλιζόμενη από τον θυμό και την απογοήτευση -κυρίαρχες αποχρώσεις του συναισθηματικού τόνου σε αυτό το ηλικιακό φάσμα- ρυμουλκεί(έλκει) στη μίμησή της. Επιπροσθέτως η «ανωνυμία» του διαδικτύου επιτρέπει τη διάχυση, διασπορά και εξακτίωση της πιο ακραίας και επονείδιστης ρητορικής.

Οι παραβατικοί νέοι δρουν συνήθως μόνοι ή σε οργανωμένες συμμορίες; Τι ρόλο διαδραματίζει το «αίσθημα του ανήκειν»;

Οι νέοι -στην αιμάτινη στιγμή του χρόνου που αγκυρώνει τον θάνατο- εξεγείρονται, αμφισβητούν, αποδομούν, απομυθοποιούν και κατακρημνίζουν τις εκφάνσεις της εξουσίας και της αυθεντίας που τους προσπορίζεται η χλωρή και ακρωτηριασμένη πραγματικότητα. Ταυτόχρονα ο «παντοδύναμος» έφηβος, ένα ον ανασφαλές, ασταθές, ευάλωτο και εύθρυπτο, αναζητά δίχτυ προστατευτικό (ασφάλειας) και αποδοχής. Η κατακερματισμένη, ανεπαρκής οικογένεια και το αποστειρωμένο σχολείο δεν παρέχει απάγγειο(απάνεμα) και

«οικτίρον παραγώνι» για τη συγκολλητική ύλη που έχει ανάγκη ο εσωτερικός βίος για να γαλβανίσει(διαμορφώσει) ταυτότητα στο ιεραρχικό σύμπαν των συμμοριών που σπονδυλώνονται με κανόνες και διάκριση ρόλων. Η soft (ήπια) παραβατικότητα εκφράζεται κατά μόνες (μικροκλοπές και διαρρήξεις, σωματική ή λεκτική βία). Οι εκτρωματικές μορφές εκφράζονται από οργανωμένες ομάδες «συμμορίες».

Ποιες συνθήκες ευνοούν τη σύσταση και τη δράση συμμοριών;

Όλες οι καλά μεθοδευμένες μελέτες καταδεικνύουν και κατοχυρώνουν τη δυσπροσαρμοστική -δυσλειτουργική οικογένεια με τις δυσαρμονικές σχέσεις μεταξύ των μελών της ως κατισχύουσα αιτία πρόσδεσης και αγκύρωσης νέων ενηλίκων στο δυσειδές corpus των συμμοριών. Έπεται το σχολείο που «επιπλώνει» το μυαλό με άχρηστες γνώσεις, στεγνές και αποφλοιωμένες από όραμα, με διδάσκοντες που δεν σέβονται και δεν κατανοούν τους μαθητές. Η έλλειψη διαντίδρασης με πρωταγωνιστικά πρόσωπα ενήλικες του περιβάλλοντος ακολουθεί και τέλος ο ελλοχεύων κίνδυνος της κοινωνικής περιθωριοποίησης, εξοβελισμού και αποκλεισμού οικογενειών και ομάδων ως απότοκο της οικονομικής καχεξίας, δυσπραγίας και ένδειας.

Πώς χειρίζεται ένας ψυχίατρος περιστατικά παραβατικών νέων με τον κατάλληλο τρόπο;

Αφετηριακή – καταγωγική προϋπόθεση για να τελεσφορήσει και να ευοδωθεί η θεραπευτική παρέμβαση συνιστά η εγκατάσταση θεραπευτικής σχέσης που αρδεύεται από τη ζεστασιά, την κατανόηση και την αποδοχή του εφήβου. Στις περιπτώσεις που η διαγνωστική προσπέλαση αποκαλύπτει κάποια νοσολογική οντότητα ή συννοσηρότητα(σύμπραξη πληθώρας παθογενών φαινομένων) προκρίνεται η χορήγηση της προσήκουσας και ενδεδειγμένης φαρμακευτικής αγωγής σε συνδυασμό -πάντα- με ψυχοθεραπευτική παρέμβαση. Περιφρουρώντας το απόρρητο και ομνύοντας στην εχεμύθεια με σεβασμό στην προσωπικότητα του εφήβου, στη θεραπευτική διαδικασία ενθαρρύνονται η ενεργής συμμετοχική εμπλοκή της οικογένειας, του σχολείου και κοινοτικών δομών.

Πως μπορεί η κοινωνία και το κράτος να συμβάλουν στην καταπολέμηση φαινομένων νεανικής εγκληματικότητας;

Οι αιτίες του φαινομένου της νεανικής παραβατικότητας είναι πολυπαραγοντικές και εκφράζουν και αποτυπώνουν την κοινωνική παθογένεια. Στις δυτικές κοινωνίες τα τελευταία χρόνια αποκτά συστημικό και ενδημικό χαρακτήρα. Οι πολυέδρες και

πολυσχιδείς αιτίες απαιτούν για την πρόληψη και την περιστολή του φαινομένου τη συνέργεια και τη συνεργασία της πολιτείας και των κοινοτικών φορέων.

- Δημιουργία και ενίσχυση υπηρεσιών που ενσωματώνονται στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας ώστε να εντοπίζουν στην κοινότητα οικογένειες που δυσλειτουργούν ή απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό (άνεργοι γονείς, πόροι στο κράσπεδο της ένδειας, μονογονεϊκές οικογένειες κ.λπ.).
- Θέσπιση δομών που προσπορίζουν ενδυνάμωση σε οικογένειες και εφήβους (κοινοτικά κέντρα ψυχικής υγιεινής για οικογένειες και εφήβους).
- Στελέχωση προνοιακών δομών με ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς ειδικά εκπαιδευμένους και κατηρτισμένους.
- Κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης ώστε να ευνοείται η κοινωνική επανένταξη παραβατικών νέων.

Τέλος, σε έναν κόσμο που δεσπάζει η αβεβαιότητα η πολιτεία οφείλει οιστρηλατεί(εμπνέει/διεγείρει) τους νέους για να «κόψουν μια φέτα απ' το άφθαρτο του ονείρου».

Ποιος ο ρόλος του σχολείου στην αντιμετώπιση της νεανικής εγκληματικότητας;

Το σχολείο, προνομαϊκή κόνιστρα ένταξης και κοινωνικής ενσωμάτωσης των νέων, μπορεί να αποτελέσει το ανάχωμα παρεμβαίνοντας ή και περιστέλλοντας παραβατικές συμπεριφορές. Ενδεικτικά και κωδικοποιημένα παραθέτουμε-χωρίς αξιολογική διαβάθμιση μερικούς άξονες: Σεμινάρια και εκδηλώσεις για ενημέρωση και ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών, μαθητών γονέων τοπικών φορέων. Ευαισθητοποιημένοι εκπαιδευτικοί ανιχνεύουν συμπεριφορές που προιωνίζονται την έκπτυσή τους σε παραβατικότητα, συχνές απουσίες, έκπτωση στη σχολική επίδοση, ρικνή ακτίνα κοινωνικής έκφρασης διασπαστική ή συμπεριφορά. Ενδυνάμωση και διακριτική παρέμβαση των σχολικών ψυχολόγων. Κινητοποίηση της οικογένειας . Δίαυλοι επικοινωνίας με δομές που παρέχουν υποστήριξη και ενδυνάμωση σε τρωθέντες εφήβους. Στον άκρατο υλικό, στον άνυδρο καταναλωτισμό, στα ευτελή ηδονοθηρικά πρότυπα σαν αντιστύλι το σχολείο προτάσσει ανθρωπιστικές και πνευματικές αξίες - ενοφθαλμίζοντάς τες στους μαθητές-της αποδοχής, της διαφορετικότητας του διαλόγου, της ευμένειας και της ευσπλαχνίας σ' αυτούς που η ζωή είναι κακότροπη.

Ερωτήσεις προς δικηγόρο κ. Αλεξόπουλο

Ποια η διαφορά στην ποινική αντιμετώπιση μεταξύ εφήβων και ενηλίκων;

Οι ποινές διαμορφώνονται ως εξής:

(α) σε ανήλικο από 12 έως και 15 ετών το έγκλημα που τέλεσε δεν του καταλογίζεται, γεγονός που σημαίνει ότι δεν τιμωρείται και μπορεί το Δικαστήριο να του επιβάλλει ένα ή και περισσότερα από κοινού αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα.

(β) σε ανήλικο που έχει συμπληρώσει το 15^ο έτος της ηλικίας του και μέχρι και το 18^ο έτος της ηλικίας του, επιβάλλεται ένα ή και περισσότερα από κοινού, αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα και επίσης μπορεί το Δικαστήριο αν το κρίνει αναγκαίο να του επιβάλλει περιορισμό σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων.

Τέτοια περίπτωση ανάγκης επιβολής περιορισμού σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων για ανήλικο που έχει συμπληρώσει στο 15^ο έτος της ηλικίας του, ΜΟΝΟ όταν η πράξη που τέλεσε θα ήταν για έναν ενήλικο δράστη κακούργημα και εμπεριέχει στοιχεία βίας ή στρέφεται κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας άλλου προσώπου.

(γ) Αναμορφωτικά τώρα μέτρα είναι:

- ι) η επίπληξη του ανηλίκου,
- ιι) η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς ή στους επιτρόπους του,
- ιιι) η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια,
- ιιιι) η ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε ιδρύματα ανηλίκων ή σε επιμελητές ανηλίκων,
- ν) η συνδιαλλαγή μεταξύ ανηλίκου δράστη και θύματος για έκφραση συγγνώμης και εν γένει για εξώδικη διευθέτηση των συνεπειών της πράξης,
- νι) η αποζημίωση του θύματος ή η κατ' άλλον τρόπο άρση ή μείωση των συνεπειών της πράξης από τον ανήλικο,
- νιι) η παρακολούθηση κοινωνικών και ψυχολογικών προγραμμάτων σε κρατικούς, δημοτικούς, κοινοτικούς ή ιδιωτικούς φορείς,
- νιιι) η φοίτηση σε σχολές επαγγελματικής ή άλλης εκπαίδευσης ή κατάρτισης,
- ιχ) η παρακολούθηση ειδικών προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής,

χ) η παροχή κοινωφελούς εργασίας (λ.χ. απασχόληση κάποιες ώρες σε Δήμους σε προγράμματα όπως παροχή υπηρεσιών σε ηλικιωμένους στο σπίτι τους, συντήρηση πλατειών και χώρων πρασίνου ή χώρων αθλοπαιδιών κ.λπ.),

χι) η ανάθεση της επιμέλειας και επιτήρησης του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε επιμελητές ανηλίκων και

χii) η τοποθέτηση σε κατάλληλο κρατικό, δημοτικό, κοινοτικό ή ιδιωτικό ίδρυμα αγωγής.

(δ) Θεραπευτικά μέτρα, τώρα επιβάλλονται αν η κατάσταση του ανηλίκου απαιτεί ιδιαίτερη μεταχείριση, ιδίως αν αυτός έχει ψυχική ασθένεια ή οργανική νόσο ή βρίσκεται σε κατάσταση που του δημιουργεί σοβαρή σωματική δυσλειτουργία ή του έχει γίνει έξη η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών, οινόπνευματων ποτών ή ναρκωτικών ουσιών και δεν μπορεί να την αποβάλει με τις δικές του δυνάμεις ή εμφανίζει ουσιώδη καθυστέρηση στην πνευματική και ηθική του ανάπτυξη, και εφόσον προηγούμενα υπάρχει για τις ανωτέρω συνθήκες της κατάστασης του ανηλίκου δράστη, διάγνωση και γνωμοδότηση από εξειδικευμένη ομάδα ιατρών, ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών, οι οποίοι κατά περίπτωση υπάγονται σε Μονάδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης ή σε ιατρικά κέντρα υγείας ή κρατικά νοσηλευτικά ιδρύματα.

Τα θεραπευτικά αυτά μέτρα είναι:

α) η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς, στους επιτρόπους του ή σε ανάδοχη οικογένεια,

β) η ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρείες ή σε επιμελητές ανηλίκων,

γ) η παρακολούθηση συμβουλευτικού θεραπευτικού προγράμματος από τον ανήλικο ή

δ) η παραπομπή του ανηλίκου σε θεραπευτικό ή άλλο κατάλληλο κατάστημα.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορεί να επιβληθούν τα μέτρα που προβλέπονται στα στοιχεία

α' ή β' σε συνδυασμό με το μέτρο που προβλέπεται στο στοιχείο γ'.

(ε) μετά τη συμπλήρωση του 18^{ου} έτους της ηλικίας των νέων ανθρώπων, οι ποινές είναι οι ίδιες τόσο για τους νέους, όσο και τους λοιπούς εγκληματίες. Πλην όμως, σε αντίθεση με το ερώτημά σας, ισχύουν τα εξής:

Ήδη από τα μέσα του έτους 2019, που ισχύει ο νέος Ποινικός Κώδικας (Π.Κ.), ο νέος αυτός κώδικας έχει επεκτείνει το όριο της ηλικίας αυτής από το 21^ο έτος στο 25^ο έτος της ηλικίας

τους, όπου πλέον το Δικαστήριο μπορεί, όταν ο παραβατικός νέος-δράστης κατά τον χρόνο τέλεσης εκ μέρους του μιας αξιόποινης πράξης δεν έχει συμπληρώσει ακόμα το 25^ο έτος της ηλικίας του, να διατάξει ή τον περιορισμό του σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων, όταν κρίνει ότι η τέλεση της πράξης οφείλεται στην ελλιπή ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, λόγω της νεαρής ηλικίας και ότι ο περιορισμός αυτός θα είναι αρκετός για να αποφευχθεί η τέλεση εκ μέρους του άλλων εγκλημάτων, ή να επιβάλει μειωμένη ποινή (σε σχέση με την ποινή του ενηλίκου μετά το 25^ο έτος για την ίδια αξιόποινη πράξη).

Για να κατανοηθεί η έννοια της μείωσης της ποινής που μπορεί να επιβάλλει το Δικαστήριο πρέπει να επισημανθεί ότι το πλαίσιο αυτό της μείωσης καθορίζεται ως εξής:

- (ι) αντί για την ποινή της ισόβιας κάθειρξης, επιβάλλεται κάθειρξη,
- (ιι) αντί για την ποινή της κάθειρξης τουλάχιστον δέκα (10) ετών, επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών ή κάθειρξη έως οκτώ (8) έτη,
- (ιιι) αντί για την ποινή της κάθειρξης επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους ή κάθειρξη έως οκτώ (8) έτη,
- (ιιιι) αντί για την ποινή της κάθειρξης έως δέκα (10) έτη επιβάλλεται φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους ή κάθειρξη έως έξι (6) έτη,
- (ν) σε κάθε άλλη περίπτωση, ο δικαστής μειώνει την ποινή ελεύθερα έως το ελάχιστο όριό της. Αν ο νόμος προβλέπει σωρευτικά ποινή φυλάκισης και χρηματική ποινή, μπορεί να επιβληθεί και μόνο η χρηματική ποινή, που πληρώνεται ως μια οφειλή στο Δημόσιο.

Εμφανίζονται συχνότερα περιστατικά νέων που δρουν μόνοι τους ή σε συμμορίες:

Σε αντίθεση με το εγγύτερο παρελθόν, ήτοι προ 5ετίας, που τα συχνότερα περιστατικά νέων αφορούσαν δράση μοναχική, τα τελευταία 5 έτη, το κλίμα αυτό έχει αλλάξει και παρουσιάζεται όλο και πιο έντονα η δράση των παραβατικών νέων σε συμμορίες, ακόμα και για αδικήματα μικροκλοπών.

Ποιος φορέας επανένταξης και σωφρονισμού είναι αρμόδιος για τους νέους:

Τα ειδικά καταστήματα κράτησης νέων που βρίσκονται σήμερα σε Αυλώνα Ωρωπού, Βόλο και Κασσαβέτεια (Νέα Αγχίαλο), όπως επίσης και για νέους με εξάρτηση από τα ναρκωτικά, το Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατούμενων Ελαιώνα Θηβών.

Ακόμα, τόσο σε Κοινοτικό επίπεδο, αλλά και Κρατικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο Δήμων, αλλά και σε ιδιωτών (εταιριών κ.λπ.) λειτουργούν εξειδικευμένα ιδρύματα αγωγής ανηλίκων.

Επίσης για τους ανήλικους υπάρχουν προστατευτικές εταιρείες ανηλίκων, ιδρύματα προστασίας και υποστήριξης και θαλπωρής ανηλίκων, όπως επίσης και ειδικά διορισμένοι επιμελητές ανηλίκων.

Τέλος, για τους ανήλικους σε διάφορους κρατικούς φορείς, σε φορείς των Δήμων, σε Κοινοτικούς φορείς και σε ιδιωτικούς φορείς εκπονούνται και εκτελούνται διάφορα κοινωνικά και ψυχολογικά προγράμματα αναφορικά με την αναμόρφωση και ένταξη των παραβατικών νέων στην κοινωνία, τα οποία παρακολουθούν παραβατικοί νέοι.

Πώς συμπεριφέρονται συνήθως κατά τη δικαστική διαδικασία και πώς αντιμετωπίζουν τα σφάλματά τους (μετανιώνουν):

Όταν οι παραβατικοί νέοι συλλαμβάνονται στις αρχές της συγκεκριμένης δράσης τους, είναι συνήθως αιφνιδιασμένοι από τη σύλληψή τους και έντονα ταραγμένοι από όσα βιώνουν κατά τη σύλληψή τους και τη διαδικασία που ακολουθείται δικαστικά, ενώ τότε εμφανίζουν περισσότερα στοιχεία κατανόησης του προβλήματος της παραβατικής στάσης και συμπεριφοράς τους και δείχνουν έντονα τα στοιχεία της μετάνοιας και των υποσχέσεων και διαβεβαιώσεών τους ότι δεν θα το ξανακάνουν και της πρόθεσή τους να αλλάξουν τρόπο ζωής.

Μετά όμως, από την επανειλημμένη τέλεση και σύλληψή τους, η στάση τους είναι πολύ πιο ήρεμη και λόγω της γνώσης της διαδικασίας, περιορίζονται σε προφορικές δηλώσεις δήθεν μετάνοιας και μεταμελείας τους, πλην όμως είναι εμφανές ότι οι διαβεβαιώσεις τους αυτές είναι προσχηματικές και υποκριτικές, απλά για να επιτύχουν την αναγνώριση ελαφρυντικών περιστάσεων ως προς το ύψος της ποινής που θα τους επιβληθεί, ενώ είναι, τις περισσότερες φορές, προφανές ότι υποκρίνονται και δεν πρόκειται να αλλάξουν ούτε ζωή, ούτε δραστηριότητα.

Ισχύει πως έχουν αυξηθεί τα περιστατικά τα τελευταία χρόνια; Τι συμπέρασμα εξάγουμε από αυτό;

Ναι ισχύει ότι τα περιστατικά έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια, σταθμίζοντας ότι η χώρα μας έχει ήδη δοκιμασθεί επί 12 περίπου έτη σε συνθήκες έντονης οικονομικής κρίσης, βαθύτερης και δυσκολότερης και σκληρότερης (λόγω και των μοντέλων αντιμετώπισης που εφαρμόστηκαν) ακόμα και από το παγκόσμιο οικονομικό «κραχ» (παγκόσμια οικονομική ύφεση) του 1929, με αποτέλεσμα νέοι με το ίδιο επίπεδο ταξικό, οικονομικό και κοινωνικό, αλλά και από πλευράς τόπου κατοικίας, να ασφυκτιούν χωρίς ελπίδα τόσο από την προσωπική τους ζωή, όσο και από το οικογενειακό τους περιβάλλον που και αυτό, λόγω της πολύχρονης δοκιμασίας, βρίσκεται σε άθλιο επίπεδο, οπότε αποτελεί κατά την κρίση τους, «μονόδρομο» η προσφυγή σε μεθόδους εγκληματικής συμπεριφοράς που το μεν εξασφαλίζουν στο παρόν την εφήμερη επιβίωσή τους και το δε, σε μακροχρόνιο, την ένταξη και τη «θαλπωρή» της ομάδας των ομοίων τους με βάση τις πιο πάνω συνθήκες, που εξυπηρετεί και καλύπτει την κενότητα και τις ελλείψεις της προηγούμενης ζωής τους (προσωπικής, οικογενειακής, κοινωνικής, μορφωτικής κ.λπ.).

Έτσι, η αντιμετώπιση της πρόσφατης οικονομικής κρίσης στη χώρα μας με ένταση στην απομείωση των μηνιαίων αλλά και ημερήσιων αποδοχών ιδιαίτερα των νέων ανθρώπων, που πρωτοεισέρχονται στην αγορά εργασίας, σε συνδυασμό με τη διόγκωση της ανεργίας σε όλους τους τομείς, αλλά και ιδιαίτερα στους νέους, δημιουργεί εκ των πραγμάτων μόνες διεξόδους–επιλογές στους νέους, είτε την οδό της εργατικής ξενιτιάς-μετανάστευσης, είτε την παραμονή και την ένταξη σε δομές που μετέρχονται το λεγόμενο «εύκολο» κέρδος-χρήμα και την ένταξη σε ομάδα που εξασφαλίζει και την κοινωνική και προσωπική κάλυψη των αναγκών του κάθε νέου ανθρώπου.

Πώς αντιδρούν οι γονείς των θυτών και των θυμάτων;

Για τους θύτες, οι γονείς τους παρουσιάζουν τις εξής κυρίως αντιδράσεις:

(α) Πλήρης αδιαφορία και μη εμφάνιση, που καθιστά τις περισσότερες φορές το μέλλον των νέων παραβατικών ακόμα πιο δυσοίωνες, καθώς δεν υπάρχει ένα στήριγμα, για να ανατάξουν την πορεία της ζωής τους και τις επιλογές τους.

(β) Εμφάνιση στην όλη διαδικασία, και προσπάθεια να μετακυλήσουν κάθε ευθύνη στους άλλους της συμμορίας ή ομάδας και την υιοθέτηση της στάσης ότι το δικό τους παιδί δεν φταίει σε τίποτα ώστε να το «αθώσουν» στα μάτια τους, της οικογενείας τους και του κοινωνικού τους περίγυρου, αφήνοντάς το «ελεύθερο» και «απενοχοποιημένο» να μετέρχεται τις ίδιες τακτικές και μεθόδους εγκληματικότητας [χαρακτηριστικά, συνταξιούχος αστυνομικός διευθυντής γονέας παραβατικού νέου, κλέφτη και χρήστη ναρκωτικών, πέραν

του ότι προσπαθούσε με απότανη στον πρόεδρο του Δικαστηρίου να επιτύχει την κατά προτίμηση εκδίκαση της υπόθεσης του γιού του, λόγω ακριβώς της πρώην αστυνομικής ιδιότητας του πατέρα αυτού, μετά την εκδίκαση, εκτός του κτιρίου της εκδίκασης, δείχνοντας προκλητικά το πρόσωπο του συγκατηγορουμένου και φίλου του γιού του, τού φώναζε ότι αυτός (ο φίλος) τον έπαιρνε στο λαιμό του και ότι αυτός φταίει για όλα και ότι ...εννοούσε... ο γιός του δεν φταίει σε τίποτα, λες και ήταν ανήλικος ή ανίκανος για καταλογισμό και τον «παρέσυρε» σε όλα ο «κακός» φίλος του....!!!;;;; - Τα συμπεράσματα πρόδηλα και προφανή!].

(γ) Εμφάνιση στην όλη διαδικασία, ανάληψη από τους ιδίους μεγάλου μέρους της ευθύνης για το δρόμο που πήρε ο νέος παραβατικός και ειλικρινής διάθεση να ασχοληθούν και σταθούν εμπράκτως και διαρκώς, δίπλα στο παιδί τους, ώστε να αλλάξει τρόπο ζωής και παρέες. Καίτοι βέβαια ο ποιητής έχει γράψει ότι «πήραμε τη ζωή μας λάθος και αλλάξαμε ζωή», είναι πασίδηλο ότι η αλλαγή αυτή δεν είναι ούτε εύκολη, ούτε ανώδυνη, πλην όμως, με την έμπρακτη και διαρκή συμπαράσταση των γονέων, κάθε αλλαγή (μικρή ή και μεγάλη ή και ολική ακόμα) μπορεί να είναι εφικτή.

Για τα θύματα, οι γονείς τους παρουσιάζουν τις εξής κυρίως αντιδράσεις:

- τις περισσότερες, αν όχι όλες, τις φορές εμφανίζονται μαζί με τα παιδιά τους-θύματα, άλλοι όντας αποφασισμένοι να βοηθήσουν τα παιδιά τους να αλλάξουν τόπο κατοικίας είτε στην χώρα μας, είτε και με την επιλογή μετανάστευσής τους στο εξωτερικό, για να αποφύγουν οποιοδήποτε άλλο όμοιο περιστατικό στο μέλλον σε βάρος των παιδιών τους κι άλλοι όντας αποφασισμένοι με κάθε τρόπο να λάβουν «εκδίκηση» για τα παιδιά τους, με κάθε δυνατό ή αντιληπτό γι' αυτούς τρόπο, τακτική που διαιωνίζει την αντιπαλότητα και ακυρώνει οποιοδήποτε ευοίωνο μέλλον για τα παιδιά τους σε οποιαδήποτε έκφανση της ζωής τους. Στις τελευταίες περιπτώσεις, η διαρκής αντιπαλότητα, ταλαιπωρεί διαρκώς τα μέρη στα Δικαστήρια μέχρι να εξαντληθούν οικονομικά και να μην επιτευχθεί οποιοδήποτε αποτέλεσμα, υπέρ κανενός μέρους.

Συμπεράσματα

Ύστερα από ενδελεχή εξέταση των πορισμάτων των ερευνών που προηγήθηκαν, εξαγάγουμε ορισμένα συμπεράσματα τόσο για τους νέους που έχουν «παραστρατήσει» και τις συνθήκες που τους ώθησαν σε αυτό, όσο και για την αποτελεσματικότερη μέθοδο μείωσης και αντιμετώπισης περιστατικών εφηβικής και νεανικής παραβατικότητας.

Καθίσταται προφανές πως οι νέοι σμιλεύονται από τις κοινωνικές καταστάσεις. Οι παραβατικοί νέοι, λοιπόν, δεν στράφηκαν σε αυτόν τον τρόπο ζωής τυχαία και ανεξήγητα.

Αντιθέτως, οι αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος, οι δυσχερείς συνθήκες που επικρατούν εντός του πρώτου φορέα κοινωνικοποίησης του ανθρώπου, την οικογένεια, η οικονομική δυσπραγία, η οποία παρατηρείται στη χώρα μας και ιδιαίτερα στα χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα τα τελευταία χρόνια, λόγω της κρίσης που ενέσκηψε, και οι αστοχίες των φορέων σωφρονισμού και επανένταξης ανηλίκων και νέων διαδραματίζουν καταλυτικό ρόλο στην ενθάρρυνση των νέων να βαδίσουν στον δρόμο της παραβατικότητας.

Εκκινώντας από τις ευθύνες του εκπαιδευτικού συστήματος, αδυνατεί να ενσταλλάξει αξίες και ιδανικά στους καρπούς της κοινωνίας και να τους θέσει ηθικούς φραγμούς, οι οποίοι θα τους αποτρέψουν από την εμπλοκή σε κάθε μορφής κοινωνικά μη αποδεκτής συμπεριφοράς. Η ανθρωπιστική παιδεία εκλείπει, η στείρα απομνημόνευση δεσπόζει και δεν καλλιεργείται ο σεβασμός σε φορείς και θεσμούς. Πώς θα ήταν δυνατό ένας νέος να συμμορφωθεί με τον νόμο όταν δεν έχει διδαχτεί πρωτίστως να σέβεται τους ανθρώπους που του μεταλαμπαδεύουν τις γνώσεις τους, τους ίδιους του τους καθηγητές;

Όσον αφορά τον οικονομικό παράγοντα, επιθυμούμε να τονίσουμε πως η ανάγκη αποτελεί κακό σύμβουλο, αφού δεσμεύει στο αποτέλεσμα στερώντας την πολυτέλεια της αξιολογικής κρίσης. Η κατάσταση εντός των οικογενειών δυσχεραίνει, καθώς η αδυναμία κάλυψης των βιοτικών αναγκών αποτελεί πρόσφορο έδαφος για εντάσεις και για αξιοποίηση αθέμιτων μέσων προσπορισμού οικονομικών πόρων. Ο σύγχρονος νέος, μέσω του διαδικτύου, έρχεται σε επαφή με έναν άκρατο υλισμό, στις «επιταγές» του οποίου δεν δύναται να ανταποκριθεί. Του δημιουργείται η ανάγκη να αναζητά σύμβολα κύρους και τη συναισθηματική πλήρωση μέσω των υλικών αγαθών.

Το σωφρονιστικό σύστημα, από την άλλη, μόνο κατ' όνομα επιτελεί το έργο του. Όσο μεγαλύτερη είναι η τριβή του νέου με αυτό, τόσο μειώνονται οι πιθανότητες απεμπλοκής του από αυτό. Τα σωφρονιστικά καταστήματα ανηλίκων (ΣΚΑ) αποτελούν τόπο δικτύωσης και εγκληματικής κατάρτισης, αντί δομές αποδέσμευσης από την παραβατικότητα.

Η λύση σε ένα τόσο πολυδιάστατο ζήτημα δεν θα μπορούσε να εντοπίζεται σε μια παράμετρο. Οφείλουμε, όμως, εξ αρχής να επισημάνουμε την αντίθεση μας στα κατασταλτικά μέτρα, τα οποία επιτείνουν αντί να περιτέλλουν το πρόβλημα. Ας διασαφηνίσουμε πως δεν τασσόμαστε υπέρ της κατάργησής τους, αλλά υπέρ της

εκλογίκευσής τους και της ένταξής τους σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, στο οποίο ακρογωνιαίο λίθο αποτελεί η εκπαίδευση.

Επίλογος

Επιστρέφοντας στο θέμα του Συνεδρίου «Οι ιδέες αλλάζουν τον κόσμο», θα επιμείνουμε στην ακόλουθη φράση και ιδέα: «Όπου ανοίγει ένα σχολείο, κλείνει μια φυλακή». Η μόρφωση και η ανθρωπιστική παιδεία συνέβαλε στην επαγρύπνηση, την κινητοποίηση και τη ευαισθητοποίηση των συνειδήσεων των ανθρώπων σε όλες τις ιστορικές περιόδους. Από αυτή πηγάζει η κοινωνική εξέλιξη. Μέσω αυτής υφίσταται η δυνατότητα να προσφερθούν διέξοδοι και μέσα βιοπορισμού σε όλα τα κοινωνικά στρώματα. Η πολιτεία οφείλει να συνδράμει, για να κατανοήσουν οι πολίτες το γεγονός ότι η καταφυγή στο έγκλημα δεν αποτελεί ουσιαστική λύση απέναντι στις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, ενώ αντίθετα, διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στη διατήρηση της κοινωνικής αποδιοργάνωσης και οδηγεί σε ασταμάτητη διαιώνιση των φαινομένων κοινωνικής παθογένειας. Πρέπει να λάβει χώρα τόσο συλλογική, όσο και ατομική προσπάθεια, ώστε να κατανοηθούν από τη μεγαλύτερη μερίδα συνανθρώπων μας τα αίτια λόγω των οποίων έχει διαμορφωθεί η παρούσα οικονομική και κοινωνική κατάσταση στη χώρα μας. Η καταπολέμηση και η μεταστροφή της προϋποθέτει και απαιτεί κοινωνική δράση και πολιτική κινητοποίηση.

Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει, τέλος, να γίνει στο ότι και οι σωφρονιστικοί φορείς ακόμα μπορούν με τις κατάλληλες μεταβολές να διατελέσουν χώρους απόκτησης ανθρωπιστικής, και όχι εγκληματικής, παιδείας. Με την εξυγίανση τους, στον παραβατικό νέο θα παρέχεται ξανά η ευκαιρία να διάγει έναν έντιμο βίο, σύμφωνα με τον νόμο, και να μετάσχει ουσιαστικά στην κοινωνική εξέλιξη στο μέλλον.

Βιβλιογραφία

Genet J., 2015, *Το παιδί εγκληματίας*. εκδ. Άγρα

[Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία - ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ](#)

[ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΣΙΚΑΓΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΓΟΝΟΙ.pdf](#)

[ΟΙ 9 ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ SUTHERLAND.pdf](#)

[Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας](#)

